

Warszawa, 11-07-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.510.562.2024.MA

Pan

Szymon Hołownia

Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

ePUAP

Szanowny Panie Marszałku,

w nawiązaniu do poselskiego projektu ustawy - o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk nr 409) uprzejmie przedstawiam stanowisko w przedmiocie rozwiązania zaproponowanego w projekcie, polegającego na uchyleniu dotychczasowego art. 99a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego¹.

I. Zgodnie z założeniami cytowanej inicjatywy ustawodawczej, w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, wprowadzone mają zostać następujące zmiany:

- 1) w art. 1 uchyla się art. 99a k.p.k.;
- 2) w art. 2 wprowadza się następującą normę intertemporalną: „Do uzasadnień wyroków wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym, chyba że osoba

---

¹ (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 37; dalej: k.p.k.).

zobowiązana do sporządzenia uzasadnienia wyroku zarządzi jego sporządzenie na podstawie przepisów ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą;

3) Zgodnie z art. 3, powyższe zmiany ustawy mają wchodzić w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

W myśl art. 99a § 1 k.p.k., uzasadnienie wyroku sądu pierwszej instancji, w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego, oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania, sporządza się na formularzu według ustalonego wzoru. Stosownie zaś do treści art. 99a § 2 k.p.k. Minister Sprawiedliwości określa, w drodze rozporządzenia², wzory formularzy uzasadnień wyroków oraz sposób ich wypełniania. Wprowadzenie formularzy nie ma jednak charakteru pełnego, gdyż *a contrario* nie obowiązują one w kontekście uzasadnień do postanowień i zarządzeń, ani zasadniczo w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (za wyjątkiem wznowienia postępowania) oraz w postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Ich byt w procesie karnym został podyktowany przede wszystkim ideą przyśpieszenia postępowania, zdyscyplinowania sędziów w sporządzaniu bardziej syntetycznych uzasadnień, ustandaryzowanie ich wzorca³. Wśród mankamentów dostrzeżono rozbudowane części faktyczne, nagminne streszczenia wyjaśnień oskarżonego, skrupulatny opis przypisanych czynów, czy zawarty w apelacji zarzutów, nadmierne cytowanie orzecznictwa i stanowisk doktryny, formalny, czy niemal hermetyczny język, który był daleki od przystępności, na poziomie naukowym, wręcz rażący

---

² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie wzorów formularzy uzasadnień wyroków oraz sposobu ich wypełnienia (Dz. U. z 2019 r., poz. 2349). Formularze mają wedle delegacji ustawowej zapewniać możliwość zamieszczenia w nich niezbędnych informacji wskazanych w ustawie, w sposób umożliwiający należyte sporządzenie przez uprawnionego środka zaskarżenia, a także właściwe dokonanie kontroli wyroku w razie wniesienia takiego środka. Z formularzami mieliśmy do czynienia dotychczas jedynie w procedurze cywilnej, przy niektórych pozwach czy środkach zaskarżenia, choć nawet z nich ustawodawca zdecydował się zrezygnować w procedurze cywilnej, w tym samym roku inaugurując byt formularzy na etapie uzasadnienia wyroku w sprawie karnej.

³ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk 3251), dostępny na stronie: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3251> (dostęp: 20.06.2024 r.), s. 52.

ekskluzywizmem. Zarzucano zatem brak dostosowania treści do adresata tego dokumentu, jakim jest strona procesowa, znacznie częściej kierowanie uzasadnienia, także pod względem języka, stylu i formy w stronę oczekiwań sądu odwoławczego⁴.

Wprowadzenie uzasadnień na formularzach także nie spotkało się z jednakową przychylnością, wyraźną rezerwą piśmiennictwa i narastającą nieufnością orzecznictwa. Jak podniesiono⁵, formularze uzasadnień, które w założeniu ustawodawcy miały ułatwiać lekturę części motywacyjnej wyroku, wcale tego problemu nie zmarginalizowały, niekiedy też zmuszając sądy odwoławcze do korzystania z dyspozycji art. 449a k.p.k. i żądania uzupełnienia uzasadnienia pierwszoinstancyjnego przez sąd *a quo*, co przebrzmiewa także w ostatniej nowelizacji tego przepisu. W sprawach wieloosobowych i wielowątkowych formularze nie dały właściwego instrumentarium procesowego dla zrealizowania standardu prawa do rzetelnego procesu, zwłaszcza gdy zarzuty były ujęte w części wstępnej apelacji, nie przystawały do jej wniosków lub wykluczały się od strony formalnoprawnej, pozostając oderwane od wskazanej podstawy odwoławczej, bądź też były formułowane dopiero w uzasadnieniu⁶. W tych sprawach, jeżeli sądy uznały, że formularz nie zagwarantuje stronie prawa do rzetelnego procesu odwoławczego, z powołaniem na treść art. 91 ust. 2 Konstytucji RP, przygotowywały uzasadnienie w sposób tradycyjny, uznając, że prawa strony do rzetelnego procesu mają absolutny prymat przed uprawnieniem do stosowania rozwiązań o charakterze biurowo-technicznym⁷.

---

⁴ J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2023. Art. 99a, Legalis.

⁵ A. Kania – Chramęga, *Kilka refleksji na temat pisemnych uzasadnień w sprawach karnych*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 11-12, s. 172-185; S. Kowalski, H. Paluszkiwicz, *Odmowa sporządzenia uzasadnienia na formularzu. Glosa do wyroku SN z dnia 11 sierpnia 2020 r., I KA 1/20*, „Orzecznictwo Sądów Powszechnych” 2021, nr 5, poz. 36; J. Roszkiewicz, *Incydentalna kontrola zgodności ustaw z prawem międzynarodowym i europejskim. Glosa do wyroku SN z dnia 11 sierpnia 2020 r., I KA 1/20*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2021, nr 5, poz. 36. Por. M. Gałęski, K.J. Leżak, R. Zawłocki (red.), *Uzasadnienia wyroków sądu karnego na urzędowych formularzach. Komentarz. Wzory. Orzecznictwo*, Warszawa 2021, s. 44-45; A. Kotowski, *O formularzach uzasadnień w sprawach karnych*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 7-8, s. 144-174.

⁶ Wyroki Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia: 24 marca 2022 r., II AKa 488/21, LEX nr 3372445; 30 czerwca 2022 r., II AKa 267/21, LEX nr 3398657.

⁷ Zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 16 kwietnia 2021 r., V KA 1/20, LEX nr 3214396; 16 listopada 2021 r., IV KK 448/20, LEX nr 3391770; 15 grudnia 2021 r., V KK 248/20, LEX nr 3343331; 19 stycznia 2022 r., I KA 13/21, LEX nr 3370653. Sąd Najwyższy wprawdzie stoi na stanowisku, iż nie można czynić

Można także stwierdzić, że wysiłkom ustawodawcy ukierunkowanym na ograniczanie rozmiaru uzasadnień, w tym również upraszczanie etapu orzekania, towarzyszyły jednocześnie tendencje nadające dokumentowi procesowemu, jakim jest uzasadnienie coraz więcej autonomiczności, nie zawsze sprzyjając podnoszeniu jego rangi. Ustawodawca przesądził zatem, że skoro proces sporządzania uzasadnienia wyroku ma miejsce już po jego ogłoszeniu, to trudno dowodzić, że jakość tego uzasadnienia miała istotny wpływ na treść wyroku, wszakże ogłoszonego wcześniej. Miało to zniechęcić strony w postępowaniu międzyinstancyjnym do zaskarżenia wyłącznie części motywacyjnej wyroku, z drugiej zaś przekonać sądy do ograniczania treści uzasadnienia do elementów niezbędnych z punktu widzenia kontroli wyroku. Oceniając formę uzasadnienia opisaną w art. 99a k.p.k., należy zatem widzieć także szerszy kontekst modyfikacji w otoczeniu normatywnym najbliższym tej regulacji. Nie można bowiem w imię przyśpieszenia toku postępowania, rezygnować raz po raz z kolejnych gwarancji stron, nie czyniąc żadnej refleksji lub miarkowania kolejnych zmian przez pryzmat zachowania procedury, tak samo efektywnej, jak i rzetelnej. Ten problem może się wyłonić, gdy mowa o jednoczesnych uproszczeniach na etapie ogłaszania orzeczenia (art. 418 § 1b k.p.k.), podawania ustnych motywów, uproszczonej formy uzasadnienia - ograniczonej do ram formularza, a skończywszy na osobnym trybie zaskarżenia (art. 443a k.p.k.), czy granicach orzekania (art. 445a, 537a k.p.k.)⁸. Jak zdążył to również zauważyć Sąd Najwyższy, łącznie oceniany kierunek

---

przy formularzach ocen *a priori*, przesądzając automatycznie o zagrożeniu rzetelności postępowania, niemniej w szeregu wypowiedziach zwrócił uwagę na możliwość odstąpienia od obowiązku wynikającego z art. 99a k.p.k. celem realizacji przez strony i sąd odwoławczy należytej kontroli instancyjnej. Sąd Najwyższy dostrzegał przykładowo, że zaproponowany przez ustawodawcę wzór formularza nie zawsze zawiera wszystkie tabele, odpowiednio do złożoności stawianych w skardze zarzutów, chociażby na etapie drugoinstancyjnym (brak miejsca dla zarzutów niedopuszczalnych). Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2020 r., I KA 1/20, LEX nr 3061026; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2022 r., IV KK 375/22, LEX nr 3514673.

⁸ Przepisy obowiązują odpowiednio na podstawie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396) zmieniającej ustawę z dniem 1 lipca 2015 r. oraz na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1694), obowiązującej od dnia 5 października 2019 r. Niezależnie od tych zmian, podkreśla się w doktrynie, że uzasadnienie nie może sprowadzać się do niekonkretnych, ogólnikowych i pasujących do każdej sprawy stwierdzeń, a norma określona w tych

zmian normatywnych, jakie miały miejsce w ostatnich latach świadczy o bagatelizacji przez ustawodawcę istotnej wagi dla uzasadnienia wyroku sądu pierwszej i drugiej instancji, zwłaszcza przy intencji wprowadzenia obligatoryjności korzystania z uzasadnień formularzowych⁹.

II. Rola uzasadnienia w demokratycznym państwie prawa ma charakter niebagatelny, stanowiąc komponent rzetelnego postępowania¹⁰. Zgodnie z orzecnictwem Trybunału Konstytucyjnego¹¹, uzasadnienie pełni funkcje: sprzyjania samokontroli organu orzekającego, który musi dowieść materialno - formalnej prawidłowości orzeczenia, jego słuszności oraz sprawiedliwości; wyjaśniająco-interpretacyjną (w tym dokumentacyjną i ułatwiającą realizację orzeczenia po jego uprawomocnieniu się); kontrolną zewnętrzną *sensu stricto*, która umożliwi dokonanie oceny wyroku przez organ wyższej instancji; kontrolną, zewnętrzną *sensu largo*, dokonywaną przez szersze audytorium: sądy, doktrynę, opinię publiczną i praktykę; wreszcie funkcję legitymizacyjną, umożliwiającą akceptację orzeczenia w skali indywidualnej i jego legitymizację społeczną. Uzasadnienie służy racjonalizacji decyzji sądu, w sposób przekonujący, klarowny i logiczny, umotywowaniu procesu myślowego, który podczas narady sędziowskiej doprowadził do konkretnego rozstrzygnięcia¹². Dość przy tym wspomnieć, że przekonujące wyjaśnienia sądu, co do słuszności wydanego wyroku są również elementem decyzji strony o celowości zaskarżenia i wobec tego, także o kształcie wnoszonej skargi (zakresu zaskarżenia, zarzutów, a w przypadku prokuratora

---

przepisach nie może ani ograniczać, ani też wyłączać standardu rzetelnego procesu odwoławczego (zob. Z. Kwiatkowski, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2021 r., III KK 175/20*, „Ius Novum” 2022, nr 4, s. 168-176).

⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2020 r., I KA 1/20, LEX nr 3061026; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2022 r., IV KK 375/22, LEX nr 3514673.

¹⁰ M. Skwarcow, *Obraza prawa procesowego w postaci nierozpoznania zarzutu rażącej niewspółmierności (surowości) kary jako podstawa wniesienia kasacji. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego – Izba Karna z 13 maja 2022 r., I KK 86/21*, „Orzecnictwo Sądów Powszechnych” 2023, nr 10, s. 79.

¹¹ Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, LEX nr 149976.

¹² M. Klejnowska, „Częściowe” uzasadnienie wyroku w sprawie karnej, „Państwo i Prawo” 2005, nr 4, s. 57. W teorii prawa podkreśla się, że to co można uzasadnić, jest jednocześnie racjonalne. Zob. J. Wróblewski, *Uzasadnienie i wyjaśnienie decyzji sądowej*, „Studia Prawno – Ekonomiczne” 1976, nr 16, s. 15; tenże, *Logika a teoria argumentacji, teoretyczne zagadnienia poprawności decyzji sądowej*, „Nowe Prawo” 1986, nr 7-8, s. 14 i n.

również kierunku zaskarżenia). Wadliwe uzasadnienie nie tylko zatem uderza w prawo do obrony, które realizuje się również na etapie korzystania ze środków kontroli orzeczeń, ale również w prawo do sądu, gdy mowa o decyzji strony o skorzystaniu ze środka zaskarżenia. Perturbacje dotyczą również zasadę kontroli, gdy w ślad za wadliwym uzasadnieniem, nie możemy mówić o warunkach dla sądu odwoławczego do przeprowadzenia odpowiednio pełnej i efektywnej kontroli. Próżno także szukać akceptacji wśród społeczeństwa dla powagi wymiaru sprawiedliwości, legitymizacji rozstrzygnięć i szacunku dla stanu sędziowskiego, który poprzez treść uzasadnienia nie poddaje swoich rozstrzygnięć swoistej kontroli społecznej¹³. Tak, jak niewiedza rodzi błędy, tak niezrozumienie odbiera obywatelom poczucie zaufania do instytucji i prawa, jego przewidywalności i słuszności, tak niezbędnej dla budowania atmosfery szacunku i bezpieczeństwa, reaktywowania społeczeństwa obywatelskiego o ukształtowanej świadomości prawnej.

Powyższe powinno skłonić do poszukiwania optymalnych rozwiązań, które z jednej strony pozwolą na zwiększenie efektywności postępowania, w tym wykonywania funkcji sądenia, która nie kończy się z momentem wydania wyroku, a dopiero z chwilą zapoznania stron z częścią motywacyjną wydanego osądu. Stawiany przez ustawodawcę cel, eliminujący dostrzeżone przewlekłości, powinien być realizowany przy poszanowaniu pozostałych wartości, jakie ma urzeczywistnić postępowanie karne i bez narażania na szwank uprawnień jego uczestników, w tym zwłaszcza oskarżonego i przynależnego jego osobie – prawa do obrony. Pewnym sygnałem ostrzegawczym dla ustawodawcy na etapie toczącego się procesu legislacyjnego powinny być słowa, że wymiar sprawiedliwości, który przestaje uzasadniać swoje decyzje, czy motywy, ryzykuje zyskaniem miana wymiaru niesprawiedliwości, odbiera sobie powagę, humanizm, procesową sugestywność, otwierając zaś furtkę do arbitralności subiektywnej, co odbija się w społecznym postrzeganiu procesu podejmowania decyzji sądowych, tak pieczołowicie i z wielkim trudem, odbudowywanemu w ostatnich

---

¹³ Z. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2014, s. 134-140.

latach¹⁴. Na akceptację zasługuje również inne, komplementarne stanowisko, że „proces uzasadniania decyzji sądowych i sam styl ich sporządzania sporo mówi o danym systemie prawnym, a także o świadomości i kulturze prawnej społeczeństw”. Jak słusznie dalej twierdzi prof. Tomasz Kaczmarek, **w państwach autokratycznych i niedemokratycznych od żadnej władzy, także sądowniczej nie wymaga się legitymizacji podjętych decyzji (uspołecznienia wyroku), nie poszukuje się dla żadnego aktu władzy atmosfery dialogu i perswazji, formy partycypacyjnego podejmowania decyzji wiążących obywateli. Liczy się skuteczność, pragmatyzm, automatyzacja, co nie odpowiada demokratycznej relacji władzy z obywatelem, także w aspekcie wymierzania sprawiedliwości**¹⁵.

IV. Uzasadnienie formularzowe niewątpliwie sprawdza się znacznie efektywniej w procesach prostych, bez dodatkowej konfiguracji podmiotowo – przedmiotowej, a więc również tam, gdzie zasadniczo obszerność czy przewlekłość na etapie ich sporządzania, nie dostarczała dotychczas wymiarowi sprawiedliwości szczególnych perturbacji. Formularz jednak, jak słusznie podkreślają to komentatorzy, sprowadza treść uzasadnienia do dokumentu sprawozdawczego, biurokratycznego, pozbawionego tradycyjnej formy argumentacyjno-erudycyjnej czy sędziowskiej autorefleksyjności, co budzi tym większe wątpliwości, gdy analiza faktyczna i prawna dostarcza kontrowersji wykładniczych. Te ostatnie bowiem zawsze będą wymagać szerszego, opisowego omówienia, wraz z przytoczeniem podstawowego piśmiennictwa i orzecznictwa, na poparcie wskazanego stanowiska¹⁶. **Forma**

---

¹⁴ S. Zabłocki, P. Hofmański, III. *Zagadnienia szczegółowe* [w:] *Artes serviunt vitae, sapientia imperat. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzycyka z okazji 70. urodzin*, red. J. Kasiński, A. Małolepszy, P. Misztal, R. Olszewski, K. Rydz-Sybilak, D. Świecki, Warszawa 2019; J. Gudowski, *Normatywny, jurysdykcyjny i kulturowy kryzys uzasadnienia wyroku. Droga znikąd donikąd*, „Przegląd Prawa Cywilnego” 2020, nr 3, s. 441-459.

¹⁵ T. Kaczmarek, *O uzasadnieniach wyroków sądowych w sprawach karnych i ich standaryzacji w ujęciu art. 99a k.p.k.* [w:] *Współczesne oblicze prawa karnego, prawa wykroczeń, kryminologii i polityki kryminalnej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Violetcie Konarskiej-Wrzosek*, red. J. Bojarski, N. Daśko, J. Lachowski, T. Oczkowski, A. Ziółkowska, Warszawa 2023, s. 348 i n.

¹⁶ Nawet apologetci rewolucyjnych zmian w obszarze uzasadnień dostrzegają w nich mankamenty: A. Kotowski, *Kilka uwag o formularzach uzasadnień w sprawach karnych*, „Prawo i Więź” 2020/2, s. 86. Z kolei, J. Gudowski krytycznie odnosząc się do modernistycznej formy uzasadnień, mówi wręcz o

równoważnikowa zdań odbiera zaś należyłą powagę uzasadnieniu sędziowskiemu, utwierdzając społeczeństwo w arbitralności podjętych rozstrzygnięć, utrudnia komunikację sądu z obywatelem i resztą społeczeństwa. Formalna, techniczna forma sprzyja poczuciu separacji władzy sędziowskiej od społeczeństwa, w tym poprzez użytą, bezosobową formę językową – także dehumanizacji człowieka osądzanego. Sama forma uzasadnienia nie zmienia rzeczywistości procesowej, jeśli ustawodawca nie podejmie głębokiej refleksji nad bardziej złożoną istotą problemu braku efektywności funkcji sądenia, nie leżącej wszakże tylko w formie omawianego uzasadnienia. Jeśli bowiem zważyć, że ilość wypełnianych rubryk, nieczytelnie formatowanych, generuje jeszcze więcej arkuszy papieru, z którymi będzie musiała zapoznać się strona i sąd odwoławczy, a treść zawarta w tych tabelach, niekiedy nie różni się formą od tego samego tekstu, który mógłby stanowić treść tradycyjnego uzasadnienia, zaczynają tracić na znaczeniu sztandarowe argumenty, które skłoniły do wprowadzenia formularzy. Nie można lekceważyć faktu, że dotychczasowa forma uzasadnienia, uświęcona tradycją sądową, miała niezwykle nośnik edukacyjny i kulturowy, sprzyjała rozwijaniu przez sędziów predyspozycji językowych i argumentacji prawniczej. Tylko na marginesie warto też dodać, popierając tak samo wyrażone stanowisko w piśmiennictwie, że brak dyscypliny językowej, nieodzownej przy podejmowaniu wszelkich, także solennych decyzji, niedostateczny warsztat językowy czy deficyt umiejętności gramatycznych, nawet jeśli wpisuje się w rozwój społeczeństwa elektronicznego (obrazkowego), nie jest wystarczającym argumentem dla wprowadzania kwestionowanych w tym miejscu regulacji. Procesowi legitymizacji decyzji wymierzających odpowiedzialność karną w społeczeństwie może sprzyjać wyłącznie jasne, komunikatywne, budzące szacunek uzasadnienie. Trzeba bowiem pamiętać, że judykatura komunikuje się ze

---

obskurantyzmie towarzyszącym tzw. migawkowym uzasadnieniom, które mogłyby być zaproponowane w ramach konsensu społecznego, przy zachowaniu wszystkich gwarancji konstytucyjnych i procesowych, tylko w sytuacjach szczególnych lub stanach wyjątkowych, np. w okresie *covid* lub *post-covid*. (por. J. Gudowski, *Normatywny, jurysdykcyjny i kulturowy kryzys uzasadnienia wyroku. Droga znikąd donikąd*, „Przegląd Prawa Cywilnego” 2020, nr 3, s. 441-459).

społeczeństwem w drodze wydawanych decyzji, której podlegając uzasadnianiu, stanowią w obszarze prawa karnego dodatkowy nośnik wychowawczy, rozwijający ich świadomość prawną i szacunek dla instytucji państwa, służący nie tylko prewencji indywidualnej, ale również tej generalnej. W warstwie językowej, kulturowej jest to obszar istotny dla kształtowania współczesnego społeczeństwa, doskonalenia wiedzy i warsztatu zarówno adeptów prawa, jak i doświadczonych praktyków różnych profesji prawnych. Nie do przecenienia jest walor tradycyjnych uzasadnień, stanowiących asumpt do tworzenia w doktrynie prawa pola do debaty prawniczej i działalności komentatorskiej (glosatorskiej). Nie sposób również mówić o pełnej możliwości skontrolowania specyficznych zarzutów apelacyjnych, choćby na przykładzie swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.), bez jednoczesnego przeanalizowania prawidłowości rozumowania, czy logicznego wnioskowania zważywszy, że formularz uzasadnienia został spetryfikowany z elementów argumentacyjnych, ograniczony do roli sprawozdawczej. Te same wątpliwości budzi deficyt pogłębionej, aksjologicznej warstwy argumentacyjnej, która pozwoli na indywidualizację kary, a przy tym na wyczerpujące zweryfikowanie racjonalności i trafności orzeczonych sankcji przez sędziego.

Z tego punktu widzenia, wprowadzona przed kilkoma laty obligatoryjność uzasadniania większości wyroków w sprawach karnych w narzuconej przez ustawodawcę formie formularza, przy uwzględnieniu wyłącznie racji szybkości postępowania, w każdej sprawie, niezależnie od jej złożonej podmiotowo – przedmiotowo struktury, ilości i poziomu skomplikowania zarzutów apelacyjnych, uprawnia do stwierdzenia, że ustawodawca zredukował uzasadnienie do funkcji czysto pragmatycznych i ściśle procesowych, całkowicie lekceważąc pozostałe wartości, jakie spełnia część motywacyjna wyroku w systemie prawa, w samym państwie i jego społeczeństwie. Było to również wyraźne wotum nieufności wobec sędziów, narzucenie standaryzacji, która przyniosła kontrproduktywne efekty. Nie tylko narzuciła w aspekcie formułowania uzasadnienia jako czynności niezwykle

indywidualnej i osobistej konieczność technicznego uporania się najpierw w kilkudziesięciu rubrykami, tabelami, niezrozumiałymi odnośnikami i nagłówkami, problemami edytorskimi czy graficznymi. Pewną namiastką tego jest fakt, że nawet w najprostszej sprawie, z jednym oskarżonym i czynem, formularz uzasadnienia liczy łącznie 103 rubryki, z którymi później musi zapoznać się strona procesowa, nierzadko niekorzystająca z fachowego pełnomocnika. Jeśli dodatkowo uwzględni się ankietę przeprowadzoną wśród ponad 600 praktyków korzystających z formularzy uzasadnień: sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych, to nie sposób zignorować faktu, iż większość ankietowanych wyraziła krytyczną ocenę regulacji wprowadzającej obowiązek stosowania formularzy, uznając je za nieczytelne, utrudniające proces sporządzania uzasadnienia. Ponadto, niemal zgodnie praktycy stwierdzili, iż uzasadnienia nie przyczyniły się przejrzystości tekstu, ani ułatwieniu etapu sporządzania środka zaskarżenia¹⁷.

V. Uzasadnienie wyroku sądowego musi także spełniać standard konstytucyjny i konwencyjny, gdyż stanowi istotny komponent rzetelnego postępowania¹⁸, na który składa się również prawo do zapoznania się z częścią motywacyjną wyroku. Tym samym, jak podkreślają judykaty polskich sądów, wykładnia art. 424 § 1-3 k.p.k. winna uwzględniać standardy określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz w art. 6 ust. 1 EKPC¹⁹. Obowiązek sporządzenia uzasadnienia orzeczenia jest nie tylko wymogiem formalnym, ale ma istotne znaczenie merytoryczne. Uzasadnienie, przedstawiając tok rozumowania poprzedzający wydanie orzeczenia, umożliwić ma stronom, a zwłaszcza

---

¹⁷ A. Franczyk, *Formularze uzasadnień wyroków – czas najwyższy się z nimi pożegnać!* ePalestra 2024.

¹⁸ Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, LEX nr 149976 oraz wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, LEX nr 182438; 20 października 2010 r., P 37/09, LEX nr 607429; 22 października 2013 r., SK 14/11, LEX nr 1393839. Por. E. Łętowska, A. Paprocka, I. Rzucidło-Grochowska, *Podstawy uzasadniania w prawie konstytucyjnym i międzynarodowym* [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015, s. 15 i n.; E. Skrętowicz, *Istota i znaczenie uzasadnienia wyroku sądu karnego po nowelizacji z 2003 r.*, [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego – księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, red. L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda, Lublin 2005, s. 679.

¹⁹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: EKPC).

oskarżonemu, jego kontrolę. Pełni nie tylko funkcje procesowe, lecz także buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia"²⁰. Jak wskazuje zaś orzecznictwo strasburskie, wyroki sądów i trybunałów winny odpowiednio przedstawiać argumenty, na których zostały oparte. Zadaniem uzasadnienia orzeczenia jest pokazanie stronom, że zostały wysłuchane, a publiczna kontrola wymiaru sprawiedliwości może zostać zapewniona jedynie poprzez wydawanie prawidłowo uzasadnionych orzeczeń. Oczywiście nie bagatelizuje się przy tym faktu, że zakres, w jakim obowiązek sporządzania uzasadnień znajduje zastosowanie, może się różnić w zależności od charakteru rozstrzygnięcia i trzeba go oceniać w świetle okoliczności całej sprawy²¹.

Optymalizacja (dynamizacja) przebiegu postępowania karnego, także w aspekcie wydania rozstrzygnięcia w odpowiednim terminie, nie powinna odbywać się kosztem rzetelności procesu, także na etapie postępowania odwoławczego, pod kątem możliwości uruchomienia także kontroli kasacyjnej²². Uzasadnienie wyroku w tym sensie jest jednym z kluczowych elementów prawa do sądu i przyczynia się do zapewnienia skutecznej ochrony praw człowieka²³. Zadaniem "sądu" w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC, jest zatem przeprowadzić właściwą analizę twierdzeń, argumentów oraz dowodów powoływanych przez strony, bez uprzedzeń w swoim osądzie²⁴, czemu

---

²⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 17 czerwca 2020 r., II AKa 64/20, LEX nr 3055805.

²¹ Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 20 marca 2012 r., Dryzek p. Polsce, skarga nr 12285/09, LEX nr 1130467.

²²Z. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2014, s. 134–140. Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia: 28 maja 2009 r. Karyagin, Matveyev i Korolev p. Rosji, skargi nr 72839/01, 74124/01, 15625/02; 29 maja 1997 r. Georgiadis p. Grecji skarga nr 21522/93; 12 lutego 2004 r., Perez p. Francji skarga nr 47287/99; 9 grudnia 1994 r. Ruiz Torija p. Hiszpanii, skarga nr 18390/91; 18 grudnia 2014 r. w sprawie N.A. p. Norwegii, skarga nr 27473/11; 7 marca 2017 r. Cerovšek i Božičnik p. Słowenii, skargi nr 68939/12 i 68949/12.

²³ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 30 listopada 1987 r. H. p. Belgii, skarga nr 8950/80.

²⁴ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 19 kwietnia 1994 r., VAN DE HURK p. Holandia, skarga nr 16034/90, LEX nr 80534. Uzasadnienie powinno pozwolić na odtworzenie toku rozumowania, który doprowadził sądy do wydania konkretnej decyzji. Brak możliwości takiego odtworzenia, jest równoznaczny z arbitralnością decyzji. Por. M. Mrowicki, *Odmowa zwolnienia od kosztów sądowych a ograniczenie dostępu do sądu. Glosa do wyroku ETPC z dnia 15 września 2015 r.*, 42689/09, LEX/el. 2016; E. Gajda, *Rzetelne uzasadnienie wyroku sądowego w kontekście wyroku Europejskiego Trybunału Praw*

sprzyja niewątpliwie forma dyskursywna, argumentacyjno – wyjaśniająca. Standard realnego i efektywnego prawa do obrony wynika bowiem z art. 6 EKPC, czy art. 14 ust. 3 MPPOiP²⁵. Jak wskazuje na tę okoliczność jeden z wyroków, aby wymogi rzetelnego procesu zostały spełnione, oskarżony, a w rzeczy samej i społeczeństwo, muszą rozumieć wydany werdykt, co stanowi podstawową gwarancję przeciwko arbitralności. W sferze sądownictwa zasady te służą podnoszeniu zaufania społeczeństwa do obiektywnego i przejrzystego systemu sądowego, który stanowi jedną z podstaw demokratycznego społeczeństwa²⁶. Jak podkreślają to judykaty, ocena w zakresie rzetelności postępowania nie może być automatyczna, podyktowana wyłącznie przyjętą formą uzasadnienia, a nie jego treścią. W szczególności, w orzecznictwie strasburskim akcentuje się potrzebę wskazania przez sądy motywów podjętych decyzji, jednakże Państwa-Strony Konwencji mają przyznaną daleko idącą swobodę w doborze środków gwarantujących standard rzetelnego procesu²⁷. W tym sensie, w szczególnych wypadkach korzystanie z formularzy jako uproszczonych uzasadnień może nie zapewnić gwarancji właściwego zrealizowania wskazanego powyżej

---

Człowieka z 9 marca 2023 r. w sprawie Cupiał przeciwko Polsce, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 4, s. 151-161.

²⁵ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w dniu 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. 1977 r. nr 38, poz. 167; dalej: MPPOiP). Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia: 2 marca 1987 r., Monnell and Morris p. Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 9562/81; 9818/82; 24 maja 1991 r., Quaranta p. Szwajcarii, skarga nr 12744/87; 24 listopada 1993 r., Imbrioscia p. Szwajcarii, skarga nr 13972/88; 22 lutego 1994 r., Tripodi p. Włochom, skarga nr 13743/88 i 20 czerwca 2002 r., Berliński p. Polsce, skargi nr 27715/95; 30209/96.

²⁶ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Wielka Izba) z dnia 29 listopada 2016 r., Lhermitte przeciwko Belgii, skarga nr 34238/09, LEX nr 2156660 wraz z omówieniem K. Wareckiej, *Strasburg: oskarżony musi rozumieć, dlaczego został skazany. Lhermitte przeciwko Belgii – wyrok Wielkiej Izby ETPC z dnia 29 listopada 2016 r., skarga nr 34238/09*, LEX/el. 2016.

²⁷ Jak podkreśla się w orzecznictwie, wskazanych gwarancji nie narusza sam obowiązek sporządzania uzasadnień na urzędowych formularzach, a zagadnienie poziomu merytorycznego części motywacyjnych wyroków sporządzonych w tej formie powinien każdorazowo podlegać analizie. W innym miejscu podkreśla orzecznictwo, że „sam fakt wprowadzenia formularzy nie może być odczytywany jako naruszenie standardu rzetelnego procesu karnego, w tym: rzetelnego uzasadnienia zgodnego z przepisami art. 424 k.p.k., a w przypadku sądu odwoławczego art. 433 § 2 k.p.k. w związku z art. 457 § 3 k.p.k., konstytucyjnego standardu prawa do sądu i rzetelnego uzasadnienia (art. 78 i 176 Konstytucji RP), czy standardu konwencyjnego (art. 6 EKPC). Zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 16 kwietnia 2021 r., V KA 1/20, LEX nr 3214396; 16 czerwca 2021 r., II KK 247/21, LEX nr 3347085; 21 kwietnia 2022 r., II KK 165/22, LEX nr 3430954; 21 kwietnia 2021 r., II KK 165/22, LEX nr 3430954.

standardu, ale to wymaga kontroli *in concreto*²⁸. Z tej racji, „rzeczą każdego sądu odwoławczego, w ramach obowiązku wynikającego z treści art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 i 2 k.p.k., jest przeprowadzenie w konkretnej sprawie oceny, czy może sporządzić uzasadnienie swojego wyroku na formularzu UK 2 (art. 99a § 1 k.p.k.) w taki sposób, który zagwarantuje stronie prawo do rzetelnego procesu odwoławczego²⁹. Sąd Najwyższy dopuścił zatem odstąpienie od stosowania formularzowej formy uzasadnień, gdy uproszczona forma pozostaje w kolizji z rzetelnością konkretnego postępowania karnego. Taki kierunek stosowania formularza obrały również poszczególne sądy apelacyjne, tak aby nie zamykać stronie prawa do kontroli i zaskarżenia orzeczenia, po zapoznaniu się z motywami wyroku³⁰. Trybunał Strasburski w kontekście różnorodnych, proceduralnych uproszczeń widzi szczególną potrzebę refleksji nad gwarancjami procesowymi oskarżonego, aby przy dostatecznym zaakcentowaniu zasady lojalności, nie piętrzyć ograniczeń, które będą arbitralnie, bez pierwiastka dobrowolności, redukować uprawnienia procesowe oskarżonego, wchodząc w kolizję ze standardem wyznaczonym w art. 6 ust. 1 EKPC.

VI. Powyższe wątpliwości pod kątem obligatoryjności i jakości argumentacyjnej uzasadnień na formularzu, a co się z tym wiąże rzetelności postępowania, skłaniają zatem do zaaprobowania propozycji uchylecia treści art. 99a k.p.k. Jest to zarazem rozwiązanie, który uwzględni ochronę następujących wartości: zasad prawa do obrony, kontroli i prawa do sądu. W obliczu zapaści autorytetu sądownictwa, z jakim wymiar sprawiedliwości boryka się od kilku lat, szczególnie aspekt przejrzystości i komunikatywności rozstrzygnięć, jawi się jako konieczność i

---

²⁸ Wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 26 lipca 2021 r., I KA 2/21, LEX nr 3253398; 16 listopada 2021 r., IV KK 448/20, LEX nr 3391770; 15 grudnia 2021 r., IV KK 248/20, LEX nr 3343331; 8 lutego 2022 r., I KK 51/21, LEX nr 3391516.

²⁹ Wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 11 sierpnia 2020 r., I KA 1/20, LEX nr 3061026; 8 grudnia 2021, I KA 14/21, LEX nr 3550421.

³⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 17 czerwca 2020 r., II AKa 64/20, LEX nr 3055805; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 września 2020 r., II AKa 165/20, LEX nr 3226407; wyroki Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia: 24 marca 2022 r., I AKa 488/21, LEX nr 3372445; 30 czerwca 2022 r., II AKa 267/21, LEX nr 3398657; 10 listopada 2022 r., II AKa 340/22, LEX nr 3455549.

szczególne wyzwanie w aspekcie przywracania praworządności. Powagę wymiaru sprawiedliwości nie przywróci dwutorowe uzasadnianie orzeczeń w wersji uproszczonej, formularzowej, a dopiero tam, gdzie zachodzi zagrożenie dla rzetelności postępowania, w wersji tradycyjnej. Stan *de lege lata* nie pogłębia zaufania do wymiaru sprawiedliwości i przewidywalności prawa, a także słuszności i braku arbitralności rozstrzygnięć.

Odnosząc się natomiast do art. 2 analizowanego projektu ustawy, czyli do normy intertemporalnej, należałoby zaproponować rozwiązanie o następującym brzmieniu: „Do uzasadnień wyroków wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu dotychczasowym”. Jest to rozwiązanie, które w sposób optymalny uwzględnia określony status procesowy rozumiany jako zespół praw i obowiązków, ale także określonych ekspektatyw, także w zakresie formy uzasadnienia jako elementu składowego do zainicjowania postępowania odwoławczego, ukonstytuowany na moment wydania wyroku. W chwili wydania wyroku aktualizuje się bowiem uprawnienie strony do złożenia wniosku o uzasadnienie, czego korelatem jest obowiązek organu procesowego do sporządzenia uzasadnienia w przewidywanym dla strony zakresie i formie procesowej. Z uwagi na zasadę ochrony zaufania i prawo do obrony, które realizuje się także na etapie zapoznawania się z treścią rozstrzygnięcia i na tej podstawie formułowania środka zaskarżenia, ustawodawca musi godzić zasady stabilności reguł gry procesowej w przewidywalnych dla wszystkich zainteresowanych ramach, gdyż inne postąpienie byłoby sprzeczne z konstytucyjną zasadą równości. Jednocześnie należy zrezygnować z formy zarządzenia przez sporządzającego uzasadnienie z wyboru prawa, zarówno ze względu na wymienione wcześniej wartości, jak również przez wzgląd na fakt, że stan *de lege lata* nie przewiduje wskazanej decyzji procesowej członka składu orzekającego w przedmiocie zarządzenia sporządzenia uzasadnienia. Przeciwnie rozwiązanie wymagałoby także ustalenia zaskarżalności, niepotrzebnie wydłużając postępowanie na rzecz technicznej,

deklaratoryjnej względem skutecznego wniosku o uzasadnienie, czynności procesowej. Nie ma również w stanie *de lege lata* rozwiązania, które analogicznie upoważniałoby do sporządzania uzasadnienia po uprzednim wydaniu zarządzenia, tak w sprawach, gdy jest ono sporządzane na wniosek strony, jak również na okoliczność sporządzania uzasadnienia z urzędu. Z kolei art. 3 nowelizacji, dotyczący *vacatio legis* nie wymaga w tym zakresie modyfikacji i zasługuje na akceptację.

Mając powyższe na uwadze zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie wzięcia pod uwagę powyższej opinii i zaproponowanych rozwiązań na dalszym etapie prac legislacyjnych oraz o zadysponowanie jej umieszczenia na stronie internetowej Sejmu RP.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

- Pan Adam Bodnar Minister Sprawiedliwości Prokurator Generalny (ePUAP).